

„A kulturális közfoglalkoztatás ma már a kulturális alapellátás kormányzati törekvésnek nélkülözhetetlen pillére.”

Beszélgetés Závogyán Magdolna kultúráért felelős helyettes államtitkárral

2016. március elsejétől az Emberi Erőforrások Minisztériuma negyedik alkalommal indította el a Kulturális Közfoglalkoztatási Programot, amelynek keretében a Belügyminisztérium által biztosított 12,1 milliárd forint keretösszegeből 8333 résztvevő foglalkoztatására nyílik lehetőség kulturális területen. A kulturális közfoglalkoztatásban részt vevő intézményekkel március elején kötötte meg Budapest Főváros Kormányhivatala az együttműködési megállapodásokat. A Belügyminisztérium Közfoglalkoztatási Támogatási Programja által finanszírozott projekt negyedik üteme immár hat kulturális háttérintézmény – Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (MaNDA), Magyar Nemzeti Levéltár, Magyar Nemzeti Múzeum, Nemzeti Művelődési Intézet, Országos Széchényi Könyvtár, Magyar Teátrum Közhasznú Nonprofit Kft. – együttműködésével valósul meg. Az országos foglalkoztatási program előzményeiről, eredményeiről és a kulturális alapellátásban betöltött szerepéről Závogyán Magdolna kul-

túráért felelős helyettes államtitkárral beszélgettünk.

Hegedűs Katalin: Milyen előzményei voltak a kulturális közfoglalkoztatásnak?

Závogyán Magdolna: A kultúra területén az első ilyen jellegű programszerű kezdeményezést a Magyar Nemzeti Digitális Archívum indította el 2012-ben: a hat hónapos program alatt 200 fő vett részt digitalizálási, archiválási munkákban közfoglalkoztatottként. A következő évben, 2013-ban a Nemzeti Művelődési Intézet indította útjára kulturális közfoglalkoztatási mintaprogramját, melybe több mint 4000 munkakeresőt vontak be, a MANDA pedig egy emelt létszámú országos mintaprogramot indított, több mint ezer fővel. 2014-ben már három kulturális intézmény vállalt szerepet a közfoglalkoztatásban – ekkor csatlakozott a Belügyminisztérium Közfoglalkoztatási Támogatási Programjához a Magyar Nemzeti Levéltár: a szervezet 150 közfoglalkoztatottat alkalmazott, zömében digitáli-

zálási feladatok elvégzésre. 2015-ben továbbra is a MANDA, a Nemzeti Művelődési Intézet és a Levéltár volt jelen közfoglalkoztatóként a kulturális szférában – munkájuknak köszönhetően tavaly több mint 6500 álláskezes kapcsolódott be a programokba. A programok mérései alapján azt ta-

pasztaltuk, hogy más közfoglalkoztatási programokhoz képest magasabb a kulturális közfoglalkoztatottak viszsztatérési aránya a nyílt munkaerőpiacra, a program hosszától, a szakmai feladattól és a területi érintettségétől függően átlagosan 16-30% a közfoglalkoztató kulturális szervezetek adatai szerint. 2016-ban a Kulturális Közfoglalkoztatási Program negyedik ütemét egy kibővített szakmai konzorcium valósítja meg, melybe a közfoglalkoztatásban már jelentős tapasztalattal rendelkező intézmények mellett a Magyar Nemzeti Múzeum, az Országos Széchenyi Könyvtár, valamint a Magyar Teátrum Közhasznú Nonprofit Kft. is bekapcsolódott. A programot megvalósító szakmai háttérszervezetek – az előző évek hagyományait folytatva – folyamatos módszertani támogatást nyújtanak a közfoglalkoztatottat fogadó partnerszervezeteknek.

H. K.: A legtöbb adat és konkrét tapasztalat – a programba bevont munkakeresők különösen nagy száma miatt – a Nemzeti Művelődési Intézet Kulturális Közfoglalkoztatási Programjáról áll rendelkezésre, ezért a további kérdések erre a programra vonatkoznak. Hogyan látja, változott-e, és ha igen, mennyiben változott a program célrendszere a mintaprogramként megvalósított első Kulturális Közfoglalkoztatási Programhoz képest?

Z.M.: Előjáróban hadd mondjam el, hogy a programot erős társadalmi és szakmai igény hívta életre. A Nemzeti Művelődési Intézet koordinálásával létrejött 2013-as, 4150 főt érintő mintaprogram alkalmas volt a teljes közművelődési terület újrastrukturálására, melyben a hangsúly a közhasznúság követelményének való megfelelésen, a gazdasági növekedésben való aktív intézeti részvételen volt. Ezek az alapelvek ma is érvényesek.

A kulturális közfoglalkoztatás fő célja kezdettől fogva az volt, hogy a munka nélkül lévő, legalább érettségizett, képzett munkaerők helyben találjanak értelmiségi, értékteremtő munkát. Ezáltal a helyi közösségek is erősödnek, az egyén önbecsülése és mentális egészsége javul, szakmai tapasztalatokkal és kapcsolatrend-

szerrel gazdagodik, s mindez hozzásegíti őt ahhoz, hogy visszatérjen az elsődleges munkaerőpiacra. A Kulturális Közfoglalkoztatási Program olyan hálózatot hoz létre, amelyben az egyén tudása, képessége, valamint a helyi társadalom összetartó ereje egyaránt gyarapodik.

A célrendszerben tehát nem történt változás, de a program tartalmában igen, hiszen a megvalósítás folyamán – részben a partnerszervezetek szerteágazó tevékenysége miatt – újabb területek kapcsolódtak a szakmai folyamatokhoz. A III. ütemnek már kiemelt fókuszpontjai voltak. Új szempontként jelentkezett a hátrányos helyzetű települések felkészítése a kulturális alapellátás biztosítására. Nagy hangsúlyt fektettünk a szociális szövetkezetek elterjedésének támogatására – az ilyen szövetkezetek generálása érdekében a közfoglalkoztatottak szakmai felkészítésben részesültek. Kiemelt figyelmet kaptak emellett az ifjúsági projektek, valamint a helyi értéktárak – utóbbiakkal településtörténeti kutatásokat is támogattunk. A programba bevont közfoglalkoztatottak számának növekedésével egyre több szervezetet és települést tudtunk elérni, s így a lehetőségek is bővültek. A kulturális közfoglalkoztatás ma már a kulturális alapellátás kormányzati törekvésnek nélkülözhetetlen pillére.

H. K.: Mit tart a Nemzeti Művelődési Intézet által koordinált Kulturális Közfoglalkoztatási Programok legnagyobb eredményének?

Z.M.: Össztársadalmi szempontból a legnagyobb eredmény kétségtelenül a magas elhelyezkedési arány: az első két, egyenként féléves program során a közfoglalkoztatottak 22%-a talált munkát a nyílt munkaerőpiacon a program ideje alatt, vagy közvetlenül utána; a III. ütemben – ami egy teljes éven át tartott – ez az arány már a 30%-ot is elérte, és ez várhatóan még nő. Természetesen ebben nagy szerepet játszik az is, hogy közfoglalkoztatottak között sok a diplomás, nyelveket beszélő, képzett munkakereső. Egyéni karrierjükhöz a program szakmai képzései is hozzájárultak, kapcsolatrendszerük bővítéséhez pedig jó alkalmat kínált a kulturális-közművelődési szervezeteknél végzett

munka. A résztvevők méltán lehetnek büszkéek a települések élénkülő kulturális-közművelődési életére is, melyben nekik is nagy szerepük volt. Számos közösségi folyamat indult el a közfoglalkoztatottak kezdeményezésével vagy együttműködésével a programba bevont településeken és szervezeteknél, a Nemzeti Művelődési Intézet nagy hatású országos közművelődési mintaprogramjainak („Újra öltünk és örökítünk”, „Pajtaszínház”) megvalósításában is rendszeresen közreműködnek közfoglalkoztatottak. Különösen nagy lendületet kapott a programnak köszönhetően az értéktár-mozgalom, a helyi értékek feltárása és megőrzése, a hungarikumok és helyi termékek népszerűsítése. Ugyancsak számokban mérhető és beszédes eredményeket mutat a Kulturális Közfoglalkoztatási Program bővülő partneri köre, mely az országos lefedettség növekedését is jelenti.

Közművelődési szakemberként pedig nagy sikernek tartom, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet kezdeményezőként, munkáltatóként, szervezőként és lebonyolítóként részt tudott venni Magyarország munkaerő-piaci térképének átrajzolásában, és helyi közösségépítő folyamatok kezdeményezője lehetett. Ez a kihívás igazolta a közművelődés társadalmi hasznosságát.

A Kulturális Közfoglalkoztatási Program negyedik ütemének indulásakor elmondható: tartósnak mutatkozik Magyarországon a munkavállalók, munkát végzők számára kialakított struktúra, mely egy négy részre osztható rendszerben modellezhető, amelyben a közalkalmazotti és az önkéntes munkavállalás a jellemző. Mind a négy munkaerő-piaci formában végzett munka értékteremtő, ugyanakkor különböző szakmai felkészültséget igénylő és eltérő mértékben érinti például az állami költségvetést.

A mintaprogram és a II-III. Kulturális Közfoglalkoztatási Program eredményei egyértelműen mutatják: leginkább a pályakezdők, a hátrányos helyzetű térségekben élők, valamint a kis lélekszámú településeken élő munkaképes korú nők helyzetén javított a program. A Nemzeti Művelő-

dési Intézetet a három program során 4296 településsel és 7361 partnerszervezettel került szoros kapcsolatba, többek között programszervezést, képzéseket, közösségfejlesztést, kutatási programokhoz adatfelvételt valósított meg.

H. K.: *Hogyan járul hozzá a Kulturális Közfoglalkoztatási Program a kulturális alapellátás kiteljesedéséhez?*

Z. M.: A kulturális alapellátás célkitűzése, hogy Magyarország minden polgára saját településén férhesen hozzá a kulturális alapszolgáltatásokhoz, valamint, hogy minden magyar ember részt vehessen a kulturális alapon szerveződő helyi közösségek munkájában, amellyel akár ő maga is hozzájárulhat nemzeti kultúránk megőrzéséhez és gyarapításához. Ennek teljesülése kiváltképp az alacsony lélekszámú kistérségeken, kulturálisan szolgáltatáshiányos területeken jelent komoly kihívást, hiszen ezeken a helyeken gyakran kulturális-közművelődési intézmény sincs. Ha ezeken a településeken akár csak egy kulturális közfoglalkoztatott foglalkozik a kultúrával – például az önkormányzatnál vagy egy helyi civil szervezetnél – akkor az máris minőségi változást jelent. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a kulturális közfoglalkoztatás egésze alatt megkezdődött közösségi folyamatok a lakosság igényeire reagálva, a helyiek együttműködésével tovább élnek és fejlődnek. Ahol megtapasztalják a kultúra jótékony hatásait és éltető közegét, ott a lakosok maguk is tesznek a helyi kulturális

élet megszervezéséért: például közösségi színteret hoznak létre, alkotó közösségeket tartanak fenn, programokat szerveznek, s mindezt akár önkéntes alapon. A kultúra „közvetítésével” a lakosok önmagukért és a társadalomért felelősséget vállaló cselekvő polgárokká válnak. A kulturális közfoglalkoztatottak a meglévő kulturális-közművelődési intézmények, szervezetek szolgáltatásainak színvonalát, meglévő kapcsolatrendszerét plusz munkaerőként javítani tudják, s ennek szintén a lakosság a hasznélvezője. Mindemellett a Kulturális Közfoglalkoztatási Program számos új kezdeményezéssel, kísérlettel, modellek és mintaprogramok kidolgozásával járult hozzá a kulturális alapellátás portfóliójának gazdagításához.

H. K.: *Bevezetőjében már említette, hogy a IV. Kulturális Közfoglalkoztatási Programot immár hat szakmai csúciszervezet valósítja meg, így új keretek között folyik a foglalkoztatási program. Mi indokolta a bővítést és változtatást?*

Z. M.: Az elmúlt évek tapasztalataiból arra következtettünk, hogy a Kulturális Közfoglalkoztatási Program a kulturális alapellátás céljait úgy tudná a legjobban szolgálni, ha a kulturális ágazat szakterületein jelentkező szakmai tudás differenciáltan, a kulturális közfoglalkoztatott szervezetek együttműködése, közfoglalkoztatásra irányuló cél- és feladatrendszerében azonban szinergiában érvényesülne a folyamatban. Így a most indult negyedik programban az említett hat

kulturális csúciszervezet vesz részt közfoglalkoztatóként.

A hat intézmény az eddigi ütemekben foglalkoztatottaknál nagyobb létszámú, összesen 8333 fő közfoglalkoztatott átmeneti foglalkoztatását teszi lehetővé, egyszersmind segítve ezzel a partnerintézmények munkáját. Az intézmények erre a feladatra a Nemzeti Közfoglalkoztatási Alap terhére a Belügyminisztériumtól 2016. március 1 – 2017. február 28-ig terjedő időszakra 12 141 768 501 forintot kapnak.

Az új szerkezetben a kulturális ágazat minden területe be tud kapcsolódni a kulturális alapellátást támogató Kulturális Közfoglalkoztatási Programba, és abban speciális, saját szakterületükhöz kapcsolódó feladatokat végeznek. Fontos hozadék lesz az új szerkezetnek a programhoz kapcsolódó képzések specializálódása, mely lehetővé teszi a közfoglalkoztatottak számára a kulturális ágazat szakterületeihez – múzeum, könyvtár, levéltár, előadó-művészet, közművelődés – köthető, korszerű és speciális ismeretek megszerzését, és ezen ismeretek alkalmazását a partnerszervezetnél szerzett tapasztalatok alapján. Azaz ez a speciális tudás a munkakeresőket abban segíti, hogy az elsődleges munkaerőpiacra való visszajutás a szakterületek intézményeinél és partnerszervezeteinél történhessen.

H. K.: *A megvalósító szervezetek számának bővülése a kulturális közfoglalkoztatás kiterjesztésére is utal. Milyen irányai vannak ennek a fejlődésnek, vannak-e konkrét tervek*

a jövőben megvalósuló programokra nézve?

Z.M.: A Kulturális Közfoglalkoztatási Program folytatásaként további szakterületi specializálódást tervezünk. A kulturális értékek továbbadásában, a társadalmi háló megerősítésében a kulturális intézményrendszer mellett a civil és egyházi szervezeteknek, sőt a szociális szakterület egyes szereplőinek is kiemelt szerepük van, ezért fontosnak tartjuk, hogy a tervezett ötödik kulturális közfoglalkoztatási ütemben további közfoglalkoztatók is megjelenjenek annak érdekében, hogy a további szereplők önállóan legyenek képesek megvalósítani hasonló országos programot. Kiemelt területként kezeljük a Civil Információs Centrumok és a történelmi egyházak felkészítését az ötödik Kulturális Közfoglalkoztatási Program beindítására.

H.K.: *Az eddigi Kulturális Közfoglalkoztatási Programoknak mind voltak kiemelt témái, a legutóbb lezárultnak például többek között a szociális szövetkezetek létrehozása és működtetése. A negyedik programnak is van-e ilyen fókuszpontja?*

Z.M.: Az eddig megvalósult három országos Kulturális Közfoglalkoztatási Program időtartama, területi lefedettsége és keretlétszámait eltérőek voltak. A mintaprogramnak az építkezés, egy újfajta értékteremtő foglalkoztatási modell felállítása volt a célja, míg a második program szakmai koncepciója nagy hangsúlyt helyezett a horizontális területek fejlesztésére. Ezek között kiemelten

kell említeni az esélyegyenlőséggel összefüggő feladatokat, különösen a kulturális szegénység elleni küzdelmet, a hátrányos helyzetű térségek és társadalmi csoportok esélyhátrányának mérséklését, valamint a helyi közösségek aktivizálását. A harmadik program cél- és eszközrendszere a kulturális alapellátás koncepciójához illeszkedve még több településnek és partnerszervezetnek adott lehetőséget arra, hogy bekapcsolódjon az értékteremtő közfoglalkoztatási programba. Új szempont volt a harmadik programban az is, hogy a kultúra eszközeivel hozzájáruljunk a szociális gazdaság megerősítéséhez és szociális szövetkezetek generálásához. A jelenleg zajló, negyedik programban az új közfoglalkoztató szervezetek bekapcsolása miatt a közművelődési szakterületen belül is a tovább specializált területeket részesítjük előnyben.

H.K.: *Az első három Kulturális Közfoglalkoztatási Programból kiindulva milyen eredmények és tapasztalatok szabták meg az irányát a nemrég indult negyedik ütemnek?*

Z.M.: Mind az első három program, mind a márciusban indult negyedik ütem széles körű partneri hálózat bevonásával valósult meg. A Nemzeti Művelődési Intézet Magyarország önkormányzatait, kulturális intézményeit, valamint civil és egyházi szervezeteit arra kérte, hogy egy internetes felületen jelezzék szándékukat arra vonatkozóan, hogy partnerként részt kívánják-e venni az egyes Kulturális Közfoglalkoztatási Programokban. A szándéknyilat-

kozatok regisztrációjának folyamata egyben igényfelmérés is volt, mely során a szervezetek jelezhették, hány fő munkaerőre lenne szükségük a közfoglalkoztatási programon belül. Év-ről-évre nőtt a partneri kör, s minden évben jóval több közfoglalkoztatottra érkezett be igény, mint ahány főnek a foglalkoztatását a létszámkeret lehetővé tette. A növekvő létszámgényt vezetett többek között oda, hogy a negyedik programot már hat szervezet koordinálja, melynek eredményeként idén már 8333 fő foglalkoztatására nyílik lehetőség. A megyei létszámkeretek meghatározásánál természetesen figyelembe kellett venni azok gazdasági, szociális, munkaerő-piaci mutatóit.

H.K.: *Vannak-e jellemző tendenciák, melyek a Kulturális Közfoglalkoztatási Program eddigi mindhárom ütemében kitapinthatóak voltak? (Pl. korosztály, nem szerinti megoszlás, területi differenciáltság.)*

Z.M.: Az eddig megvalósult három program adataiból érdekes megállapításokat és általános jellemzőket is megfogalmazhatunk. A közfoglalkoztatottak többsége a fiatalabb korosztályokba tartozik, az átlagéletkor 32 és 34 év közé tehető. Körükben a nők vannak többségben, az összes foglalkoztatott több mint 75%-át ők adják. Az érettségizettek aránya az eddigi programok során 70-77% között mozgott, a felsőfokú végzettségűek aránya csökkenést mutat. A legtöbb közfoglalkoztatottat a kelet-magyarországi és dél-dunántúli megyékben fogadták a partnerszervezetek.

Összehasonlító adatok a Nemzeti Művelődési Intézet Kulturális Közfoglalkoztatási Programjairól (I-IV. ütem)

	I. Program (2013. november 1–2014. április 30.) 6 hónap	II. Program (2014. szeptember 1–2015. február 28.) 6 hónap	III. Program (2015. március 1–2016. február 29.) 12 hónap	IV. Program (2016. március 1–2017. február 28.) 12 hónap
Közfoglalkoztatotti keretlétszámok (fő)	4000	4522	6100	6100
Ténylegesen foglalkoztatottak összlétszáma (fő)	4423	5084	7770	na.
Partnerszervezetek száma	1895	2163	3368	3717 (részadat)
Települések száma	1224	1295	1907	1934 (részadat)
Elhelyezkedők aránya a program ideje alatt és azt követően összesen	11% illetve 22%	13% illetve 22%	21% illetve 30% (részadat)	na.

A fogadó szervezetek településeinek arányában a községek egyre nagyobb arányt képviselnek, a III. programban a települések 83%-a volt község.

Szintén itt kell megemlíteni az egyre jelentősebb fluktuációt is. A kormány több intézkedéssel segíti az elsődleges munkaerő-piaci elhelyezkedést, és ennek hatása már érzékelhető volt a III. programban is. Így a támogatott keretszámon felül, összességében mintegy harmadával többen vesznek részt a programban.

H. K.: A Kulturális Közfoglalkoztatási Program egy több ezer tagot számláló partneri hálózatban valósul meg. Milyen eszközökkel biztosítják a program zökkenőmentes lebonyolítását, valamint ellenőrizhetőségét?

Z M.: Folyamatos monitorozás, ellenőrzés nélkül egy országos program koordinálása elképzelhetetlen. Az ellenőrzési folyamatnak több pillére van. Az egyik az a belső ellenőrzési mechanizmus, melyet a Nemzeti Művelődési Intézet dolgozott ki, s melynek alapján az intézmény munkatársai mindvégig figyelemmel kísérték a folyamatokat az eddig lezajlott kulturális közfoglalkoztatási programokban: személyes látogatások révén, kérdőíveken, online munkanaplón,

valamint a program céljait szolgáló portálon keresztül is végeztek monitoring tevékenységet. Mint minden közfoglalkoztatási programnál, így itt is a közfoglalkoztatók kötelezettségeit Budapest Főváros Kormányhivatala és a közfoglalkoztató közötti hatósági szerződés szabályozza. A Kormányhivatal Foglalkoztatási Főosztályának Közfoglalkoztatási és Igazgatási Osztálya már az előkészítő szakasztól kezdve ellenőrzi a program lebonyolítását, és ebben a munkában részt vesz a Belügyminisztérium is.

A külső és belső ellenőrzések mellett mind a közfoglalkoztatottaknak, mind pedig a befogadó partnerszervezeteknek különböző nyilatkozatokat kell aláírniuk, amelyekben vállalják a jogszabályi kötelezettségek betartását, így például a visszafoglalkoztatás tilalmát.

A zökkenőmentes megvalósításhoz elengedhetetlen a program szabályozott, rendszeres és folyamatos dokumentálása, s az eredmények, innovációk és jó gyakorlatok közzététele, hiszen ezek a tapasztalatok, adatfelvételi eredmények és igények határozzák meg az elkövetkező programok irányait és fókuszpontjait.

H. K.: Milyen elvárásokkal viseltetnek a IV. program iránt?

Z M.: A hat közfoglalkoztató csúcsszervezet nagyban hozzájárul

hat a minőségi kultúra helyi, megyei, regionális és országos szintű hozzáférhetőségéhez, illetve ahhoz, hogy rendszeres információkkal rendelkezünk a kulturális és művelődési szokások változásairól és a lakosság részéről felmerülő igényekről. Az értékteremtő közfoglalkoztatás lehetőség a közművelődési, közgyűjteményi és előadó-művészeti terület számára feladataik összehangolására, az átfedések elkerülésére. A speciális, a szakterületre irányuló képzéseknek kiemelt szerepe van a szakmai kompetenciák fejlesztésében és a program szakmai beágyazottságának megteremtésében.

A kulturális közfoglalkoztatásról egyértelműen azt tapasztaljuk, hogy országsszerte kézzelfogható eredményeket tud felmutatni mind az egyéni karriereket, mind pedig a közösségek cselekvőképességének fejlődését illetően. Érdemesnek látjuk a kiterjesztését, valamint a jó gyakorlatként való megvalósítását az elkövetkező években is. Bízunk benne, hogy a jövőben is ilyen biztató lesz a közfoglalkoztatottak visszakерülése az elsődleges munkaerőpiacra a kultúrában végzett értékteremtő közfoglalkoztatásnak köszönhetően.

A képek a IV. Kulturális Közfoglalkoztatási Program elindulását bejelentő 2016. március 8-i sajtótájékoztatón készültek. (Fotók: Nemzeti Művelődési Intézet – Huszerl József)

ZÁVOGYÁN MAGDOLNA 1970-ben született Szarvason, felsőfokú tanulmányait a Juhasz Gyula Tanárképző Főiskola Bölcsészettudományi Karán (művelődésszervező és német szak), valamint a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán (művelődésszervezés és felnőttképzési menedzser szak) végezte. 2012-ben kapta megbízását a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatói posztjának betöltésére, kultúráért felelős helyettes államtitkári kinevezését 2015. március 1-jén jelentette be az Emberi Erőforrások Minisztériuma. 2012-ben Bánffy Miklós-díjjal tüntették ki.

HEGEDŰS KATALIN népművelő, tanár, kulturális menedzser. Közel huszonöt éve dolgozik közművelődési területen. Pályáját az Almássy Téri Szabadidőközpontban kezdte, 2000-től a Nemzeti Művelődési Intézet (jogelőd intézményének) információs, kommunikációs szakmai munkatársa, jelenleg Kommunikációs Osztályának vezetője, a Budapesti Népművelők Egyesülete elnökségének tagja. 2009-ben Wlassics Gyula, 2015-ben Besenyei György-díjban részesült.